

Metody výzkumu srovnávacího ústavního práva

Ústavněprávní komparatistika je nepochybně jednou z dominantních oblastí komparatistiky právní.¹ Aby tento dominantní charakter v oblasti právní komparatistiky měla, je žádoucí, aby byly splněny následující předpoklady:

1. Právně logické a právně formalistické metody

V případě ústav, ústavních systémů a ústavních institucí je žádoucí, aby právně logické a právně formalistické metody (například formálně logické srovnávání, ale nejen to) byly nikoliv opomíjeny, avšak vždy náležitě limitovány. Je třeba zdůraznit, že bez právně logických a právně formalistických metod není možné se obejít ve srovnávacím ústavním právu. Pouze právně logická (formalistická) komparace, uplatněná v oblasti výzkumu ústavního práva, by však mohla vést ke zcela scestným závěrům. V recentních dějinách ústavních systémů je velmi dobře znám případ tzv. opsaných ústav, kdy v rozvojových zemích byly někdy aplikovány známé vzory ústav rozvinutých demokracií – například ústavního systému USA, ovšem další vývoj ústavního systému v těchto zemích se v důsledku odlišné politické a právní kultury ubíral zcela odlišnými směry a ústava zůstala takřka pouze na papíře. Platí tedy jednoznačně teze, že vyvozovat závěry o ústavním systému

**Limitování
metod**

**Nesprávná
aplikace
vzorů
ústav**

¹ Srov. k tomu Bogdanor, V., ed., *Constitutions in Democratic Politics*, Gower, Aldershot 1988, str. 3–7; Knapp, V., *Velké právní systémy, Úvod do srovnávací právní vědy*, Praha 1996, str. 75–102.

Přečeňování metod

a jeho institucích na základě právně logické a právně formalistické analýzy ústavy vyústí v *závěry neodpovídající skutečnosti*. Je proto nutné vždy chápat míru poznání, kterou právně formalistické a právně logické přístupy umožňují. Přečeňování právně logických, pozitivistických, formalistických metod v minulosti a někdy stále i v současnosti, jakož i naopak přečeňování přirozenoprávních přístupů především bez jejich kvalifikované znalosti není třeba zdůrazňovat. Jde o realitu post-totalitní společnosti.

2. Politologické a sociologické metody

Propojení metod s exaktním výzkumem

Ústavněprávní komparatistika musí vždy náležitě využívat politologických a sociologických aspektů výzkumu včetně jejich moderního metodologického aparátu exaktního výzkumu (výpočetní techniky, statistických metod, anket atd.),² ovšem nesmí být nikdy redukována pouze na ně. S těmito přístupy se setkáváme v podstatě již od let tohoto století ve všech rozvinutých demokratických státech, kde srovnávací ústavní právo je nemyslitelné bez takových disciplín, jako je *Theory of Government* (překlad spíše „teorie státu“ ovšem zahrnuje zkoumání procesu vládnutí) nebo *Theory of Political Systems* (teorie politických systémů zahrnuje výzkum politických i ústavních systémů v jejich diferencované, avšak vzájemně se ovlivňující jednotě) v anglo-americké oblasti³ či *Regierungssystem* v SRN.⁴ Ve Francii a v Itálii je velmi příznačné propojení juristických analýz ústavních systémů s přístupy politologickými a sociologickými. Mezi nejvýznamnější představitele tohoto pojetí, jejichž díla vycházejí zpravidla s určitými

² Srov. Deutsch, K. W., Markovits, A. s., Platt, J., eds., *Advances in the Social Sciences, 1900–1980, What, Who, Where, How?*, Boston 1986, str. 155–247.

³ Srov. Young, W. H., *Ogg and Ray's, Introduction to American Government*, New York 1966; Saye, A. B., Pound, M. B., Allums, J. F., *Principles of American Government*, Englewood Cliffs 1970; Katznelson, I., Kesselman, M., *The Politics of Power, A Critical Introduction to American Government*, New York 1975; Macridis, R. C., Ward, R. E., eds., *Modern Political Systems: Europe*, Englewood Cliffs 1972; Deutsch, K. W., *Politics and Government, How People Decide Their Fate*, Boston 1980.

⁴ Ellwein, T., *Das Regierungssystem der BRD*, Opladen 1977.

obměnami pod názvem *Ústavní právo a politické instituce*, patří francouzští státopěvci M. Duverger, G. Burdeau, J. Cadart, A. Hauriou, J. Gicquel a P. Gélard.⁵

3. Funkcionální analýza

Mimořádně významnou součástí ústavněprávní komparatistiky je vždy funkcionální analýza, často zvláště v této oblasti nedoceňovaná. Pod pojmem funkcionální analýza rozumíme srovnání toho, jak ústavní systém či instituce fungují v praxi, ve srovnání s řešením modelovým.

Pouze vyčerpávající analýza funkce ústavy, ústavního systému jako celku a jejich jednotlivých institutů, s náležitým ohledem na politické a sociální klima, v němž se jejich funkce každodenně uplatňuje, umožňuje fundovanou odpověď na otázku, jaká je skutečná úloha zkoumaných institutů v daném ústavním systému.

**Funkce
ústavních
systémů
v praxi**

4. Metoda konkrétnosti ústavněprávního srovnávání

Nelze rovněž opomenout požadavek konkrétnosti ústavněprávní komparatistiky, jímž rozumíme to, aby komparace byla prováděna vždy v určitém čase a prostoru, a nikoliv pouze abstraktně, i když ústavněprávní úprava určitého srovnávaného institutu nedoznala po určitou delší dobu, například padesáti let, žádných změn. Zpravidla se ovšem vždy výrazně mění společenské prostředí, v němž je institut naplňován v každodenním životě.

Při realizaci ústavněprávní komparatistiky je vždy nezbytné přihlížet ke kvalitě politické, právní, jakož i zejména ústavní kultury v daném

**Konkrétnost
komparace**

**Význam
ústavní
kultury**

⁵ Duverger, M., *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris 1965; Burdeau, G., *Droit Constitutionnel et Institutions Politiques*, Paris 1976; Cadart, J., *Institutions Politiques et Droit Constitutionnel*, Paris 1975; Hauriou, A., *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris 1975; Gicquel, J., Gélard, P., *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris 1991; Mastropasqua, S., *Istituzioni e governabilità, Riflessioni sul „caso italiano“*, Roma 1981.

státě.⁶ Jde o to, nakolik jsou všechny základní principy demokratické ústavní, politické a právní kultury vnitřně akceptovány občany jako požadavek *sine qua non*. *Proto je podle našeho názoru velmi obtížné v současné době zcela realisticky komparovat ústavy a ústavní instituty posttotalitních států s ústavními instituty rozvinutých demokracií.* I když vnější shoda je zde často velmi jednoznačná, konsensuální charakter – tak významný z hlediska politologického, sociologického a funkcionálního – je značně odlišný.⁷

⁶ Srov. Gibbins, J. R., ed., *Contemporary Political Culture* (in *Politics in a Postmodern Age*), London 1989, str. 4–24; Jackson, V. C. *Comparative Constitutional Law: Methodologies*. In: Rosenfeld, M., Sajo, A., *op. cit.*, str. 55–72.

⁷ Srov. O'Donnell, G., Schmitter, K., *Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*, John Hopkins University Press, Baltimore 1986.